

Ажылынга мергежээр

Эремаа Белекпенова Ховалыг алды уругларын төрүп, кижиткен. Өг-бүдөйүнүн эр ээни айылга таарышкан мөчөз. 17 чылдарын иштинде бот-не болуп, уругларын келер үеинче эки сагыш салып келгенден уууг огуу Алдынол Ховалыг дээди өртемниг башкы, ам Чыраа-Багында ортумак школанын директору, Бичел Ховалыг Ийме ортумак школанын башкылап ажылдап турар. Бир огуу Владимир шериг албанында, ортуу уруу Ина Ийме ортумак школанын дооскаш, дээди өредилге черинче кирери-биле белектенип турар. Бичилери школада кончук эки өрөшкү, мактаатырып, маднаттырып турар. Эремаа Ховалыгын хой чылдарда уруг-ларында эки өредилге, келер үеде аас-кежик дээш сагыш салышкыны бөдүүн ажылчын иениң оонашкан ажылынга кылдым, хой-инитини ажылы-биле холбаалыг. Оң хары 58, чоон кара чакы, кыраалаан чүве дег, көргөргөй берсе-дээ эрес, калыштай.

Эремаа Белекпенова Ийме көдээ клубунун аштакчызына 12 чыл ажылдап келген. Клуб чөвүленини кескигүт, бот-тыныгыр уран чүүл коллективини хоочун кижикчи, ыр-лап турда магалыг. «Бай-ла Хемчин», «Улаан-Бура», «Тооруктуг долгай тандым» болган өске-дээ төрөөн чер-чүртүн алган-макталга улуустун ырларын эки күүсеткен дээш шаңнал-макталга бо-ла кире берген турар. Бо ава чүдүе уран чүдүе идепкейлиг кижини турар эвес, харын хой-инити ажалдырынга бөдүүн шыдаар шаа-биле кижини чоруур. Клубтун ишти урукчу арыг, даштын ширбиш каан турар. Хурал-суглаа бээр дээр болза, белекел ажалдарын баш уур Эремаа угбай шылып, клубту таарыштыр тургузушкан турар. Оң назы-хара угалды-дээ берсе, оонашкан ажылынга кылдым, ак сеткилдиг, оң бедни-биле үнелеп көргөш. Чөөн-Хемчик районун културга килдин болган Ленин аттыг колхозтун баштаар чери Хүндүлөл бижиктер, өртектер белектер-биле кам уада шаңнаан. Ховалыгын чүрү колхозтун Хүндүлөл самбыраалга бо-ла каступ келген турар.

В. И. Ленинни төрттүтүнүн хунуңден бер 99 чыл болганыга белек кылдыр Эремаа Ховалыг клубунун иштин чутайлап дерини чаартып солаан. Клубка кире бээр кижиз сеткилдиг чырып келер, арыг-сылыг.

— Не-чаш дугайында уугу башкы Ленинниң ада сагыш салышкынының ачындайла партия, чазалаа бараан болуп, ажы-төдүмү өртем билеге өөредип, оонашкан ажылдык мергежип чурттап, ажылдап чок мен. Бо шаг магалыг-дээр, бүтү-лө чүве кижиниң бөдүрүлгө хамдарып, чурттаары, ажылдары мөөң хүлээлгем—деп, Эремаа Белекпенова Ховалыг чоргалар-биле чугаалап турар.

О. АРАКЧАА.

Делегей бо хүннерде

Чөвүлөл хурал

ВАРШАВА. (СЭТА). ПКАП ТК-ның Политбюроуунун болган Секретариатының кеңи-гүшери, партияның өөвод-ство комитеттеринин бирги секретарьлары болган ТК-ның килдистер эргелекчилери киришкен чөвүлөл хурал Польшаның Каттышкан Ажылчыл партиясының Топ

Комитетинге болган. ПАП агентиледик диниат-каны-биле алырга ПКАП ТК-ның Бирги секретары В. Го-муска бо чылдың апрель 23—26-да Москвага ЭДЧ-ның бо-луп эркен XXIII тускай сес-сиясының дугайында инфор-мацияны чөвүлөл хуралга кылган.

Чүүлдүгзүнген

БУЭНОС-АЙРЕС. (СЭТА). Аргентинаың Коммунист партиясының Топ Комитети коммунист болган ажал-чын партияларын дөдөгөй Чөвүлөл хуралын белектер талазы-биле Комиссияны кол документиниң төлөпелени чүүлдүг деп санаан. Аргентинаың Коммуни-

сти партиязы «ам болур Чөвүлөл хурал делегейин ком-мунист болган ажалчын партияларын дөдөгөй Чөвүлөл хуралын белектер талазы-биле Комиссияны кол документиниң төлөпелени чүүлдүг деп санаан.

Юбилейге уткуштур

ПАЙРОБИ. (СЭТА). Кепияның «Дейли нейш» солуну кайгамчык хүнге туракаал болдурган материалдарын «Ле-нинниң төрттүтүнүн хунуңден бер 100 чыл оюнга делегей белектенип турар» деп эге-биле паразарын үргүзүлгө.

«Ленин болган Африка» деп эгелиг чүүлүгө солун, де-легейниң коллоналдыг системанын бүстүн дүжүргө, динте национал-хосталгалыг шимчөөшкүн күштериниң төп-делегейниң дөдөгөй өөредигини ойнаан ол аажок уугу ро-лон бедни-биле үнелген. В. И. Ленинни төрттүтүнүн хунуңден бер 100 чыл оюнга бүтү делегейде белектерге оңа кичөөгөйни материалдарда саалан. Ол хүнү ЮНЕСКО-нун доктаалын баштаар бүтү кижиз төрөлгөн демдеген эрти-рер дээрин чүүлдө айткан.

Пленум болган

ПРАГА. (СЭТА). Словакия-ның Коммунист партия-зының Топ Комитетинин плену-му Словакияны Компартия-зынын удурутукчу органи-зация албан-дужаалдарын хостаар дугайында Густав Гусактың дилгиз чандыгы.

Словакияны КП ТК-ның Президиумунун кеңигүүч Штефан Садовскийни Слова-

кияны КП ТК-ның бирги се-кретарыга болган Секрета-риатының кеңигүүчүлө плe-нум соңгаан. Пленум Петр Долотаны Словакияны КП ТК-ның Президиумунун кеңигүүч соңгаан болган оң-биле кады Словак Соци-алист Республиканы чазала-ны даргасын албан-дужаалыга оңу томуйлаарын сүмөлгөн.

ПБФ-ниң кыйгыры

ПРАГА. (СЭТА). Профес-сидериниң Бүтү-делегей Фе-дерацияны Тайбынның Бүтү-делегей ассамблеяны эрти-рер деп турары-биле хол-барып бүтү делегейниң профес-сидер ассамблеяларга кыйгырыны үндүргөн. ПБФ-тин кыйгырында чугаала-ны бола:

Профессидериниң Бүтү-делегей Федерациязы бо чыл-дың июнь 21-ден 24-ке чедир Берлинге болуп эртер тай-бынның Бүтү-делегей ассам-блеяны белектерге идел-кейлиг кижир деп, бүтү чурттарың калды-дээ профес-сидер ассамблеяларын кыйгырып тур.

Тайбынның бүтү-делегей ассамблеяны бүтү-инити тай-бың дээш, (чаа дайынның типтыг келериниң айым чок тайбың дээш демисекип ту-рар бүтү кижилерге болган ассамблеяларга калды-биле ачык. Ассамблеяны кириш-кир Вьетнам, Европаның Айым чок чоруу, Чоокку Чоон чүк, неоколониализм, национал хамарышпас чор-чук, чөсөөлөшкөшүн дү-жүргө дээр ышкан, бөгүн кижиз төрөлгөтөй дүвүрдүп турар мыдыг кол айтырлар-ны кады чугаалажып көөрү-биле чыгыр.

ЧССР-ден үндүр сывырган

ПРАГА. (СЭТА). ЧТК аген-тиледиң дамчытканы-биле алырга, чоокта чаа чөсөө-лөк күрөө органианы 11 да-тык кижилерни турттан үн-дүр сывырган, оларын иш-тинде «Би-би-си» дээр англи радио дамчыдалга компания-зының үш ажалдажымы, гол-

ланд телевидениениң үш ажалдажымы бар болган. Үш америк хамаатыны болган ий барын-герман студенти-ни ЧССР-ден база үндүр шө-дүм. Чехословак хоойл-дү-румунун урп турган чылда-газында олар чурттан үн-дүр сывырган.

Мурнуу Вьетнамда тулчушкуннар

ХАНОИ. (СЭТА). Мурнуу Вьетнамны хостарыны Удурутук чөсөөктү күштери америк шериглериниң болган оларын сайгон чазалары-ны кезектерине егүшүкүн-нары таарыштырарын үр-гүзүлгөшүн.

ВИА агентиледик дамчыт-каны алырга, апрельдин сөөлүгүн оңу хонунда Куангы мокута мурнуу-вьетнам па-триоттар дайынын 1250 сол-даттарын, офицерлерин сан-дан үндүргөн, оң иштинде

600 американнар бар болган. 30 ажалг самолётту дүжүр ат-кан болган сандан үндүргөн. 2 шериг катерин сүг дүңчөк кижирген. 80 кире шериг маши-назын ууткаан.

Апрель ортан үеинде Ку-ангыга мокута тайбың чоңга удурутук чазала армияны танк-ларга, бронемашиналарга дет-киркен үш батальонуңуң шаажылаа хемчеглерин үе-пашкан. Дайынын хой са-нын дриг күжүн, техника-зын чыскаалдан үндүргөн.

Демократтыг күштерниң чангыс эви дээш

ФКП ТК-ның пленуму

ПАРИЖ. (СЭТА). Францияны Ком-мунист партиязының ТК-ның плену-му Париж чоогунда Сент-Энже болуп эр-кен. Пленум санал алышкынының соон-да чуртта политиктиг байдалды болган партияны соруугаларын дугайында ФКП ТК-ның Политбюроуунун кеңигүүч Поль Лоранниң илеткелни чугаалажып көргөн соонда чангыс үн-биле чүүлдүг деп санаан.

Республиканың президентизмге нити кандидатураны бүтү чөөн партиялардан болган органиациялардан дешидин үн-дүр арганы берги деп демократтыг ча-киртыг програманы кады ажалдан кы-лар дугайында саналы Социалист партияга (СФИО-га) кирип чачааны оң сьездизмге чорударын Топ Комитет шийтирлгөн.

Топ Комитет ФКП ТК-ның чачаа-зыга харыны СФИО берген соонда база ху-ралы чымалдыр дээн.

Топ Комитет коммунист болган ажалчын партияларын Москвага деле-гей Чөвүлөл хуралына белектер дуга-йында ФКП ТК-ның политбюроуунун ке-ңигүүч болган секретары Жорж Марше-ниң илеткелни диниаткан, оңу чангыс үн-биле чүүлдүг деп санаан болган илетке-таалазы-биле резолюцияны хүлээп алган.

Коммунист болган ажалчын партия-ларын Москвага болуп Чөвүлөл ху-ралына Францияны Коммунист пар-тиязын кирип төлөөлөрүнүн составы пленум бадылаан. Төлөөлөр ФКП-ниң Чингине секретары Вальдек Роше баштап чоруур.

ПАРИЖ. (СЭТА). ФКП ТК-ның плену-мунга бөдүүн чугаазына Францияны Коммунист партиязының Чингине се-кретары Вальдек Роше «президент соңгу-дажына кандидатураны чангыс таламгы журмуу баугаар депшкен болган ФКП-биле нити программа дугайында айты-рынын талазы-биле болдурчү болуп чу-лалгайлап ойталааны дээр СФИО-нун удурутукчу комитетинин политиканы шийткүлгөн. Вальдек Рошеин чугаа-зын «Юнаитес» солуга парлап үндүргөн.

Бөдүүн хөдөлөшкүннөр-биле СФИО-

нун удурутуккамы өске-дээ чөөн органи-зацияларын, илацтыя ФКП-ни болдурган фактынны мурнуга тургускан болган аар харымсалганы бөдүгү алаң деп, Чингине секретарын чугаазында дем-деглгөн.

Францияны коммунист демократ-тыг болган ажалчын күштериниң аял-дизиниң шийтирчиг талаалачылары болуп турар, ол аялдедик соруугаы болза, уугу капиталдык арге-чагырманы сона-лааче орутку ажалын шыдар аргамгы журмыны демократтыг бау-чүрү-биле солгуну болуп деп. Вальдек Роше медег-лгөн. Нити програманы ажалдан кы-лар болган чөөн күштериниң нити кан-дидаттын дешидер талааза база бир ча-гааны Социалист партияны национал сьездизмге чорудуп, оң киришчилерин кыйгырар деп, Францияны Коммунист партиязының пленумунун киришчиле-ринге ол саналдаан.

ПАРИЖ. (СЭТА). Францияны Комму-нист партиязының төлөөлөрүн ФКП ТК-ның ол чачааында демдеглгөн болза, санал алышкыныга чагырмачы пар-тияны аштырганы «партияны арге-ажыктарына болган Францияны уду-рутуң хой нуруунун күзөл-сорууга дүң-чү дег чаа политиканы чорудар даш шаап халдашкына чаа аргаларын тур-гузуу турар-дыр».

«Барын күштер-биле калды-дээ чөп-пөшөөшкөн чоңа ажалчын болган де-мократтыг күштерин чангыс ай чоруу боттандырылган» иделер турар Франци-яны ууус массаларын күзөл-соруу барымдалап көөрүңүң аргамгы чугаа-зын калды айткан.

ФКП-ниң Топ Комитетинин кеңигүүч-и бистер оң барымдалаап, демократ-тыг бүтү органиациялар-биле кады нити програманы ажалдан кыларын соң-гаараалашкыны чоңа эгелээр болган политиктиг ол дугуржугага үндөзлгөн чөөн күштерин чангыс ай кандидатын президентиниң албан-дужаалыга депши-дер деп санал-биле сизерин база катан кыйгырып турар бис деп, чачааның түнө-лөдө чугаалаан.

Жак Дюкло — президентиге кандидат

ПАРИЖ. (СЭТА). Франци-яны Коммунист партиязы ФКП-ниң Политбюроуунун кеңигүүч Жак Дюклоу чурт-тун президентизмге албан-дужаалыга кандидатка деп-шкен.

Чазак програманы кады ажалдап кылдыр болган алаа үндөзлгөн ам болуп прези-дент соңгулдажына чөөн күштерин чангыс ай кан-дидаттын дешидер дугайында ФКП ТК-ның пленумунун киришчилериниң

сапалында Социалист пар-тияны (СФИО-ну) ойтала-ан соонда ФКП ТК-ның пленумунун хуралына Жак Дюклоу президентиниң кандидатка депшидер дуга-йында шийтирини хүлээп аа-ткан.

ПБФ-ниң медеглели

тарисчи күштер бажын база катан ковайтып турар. Аме-рик империализм болган оң кол аялдедик — барым-герман империализм тайбы-ны болган айым чок чорук-ту шыгымы кыжыматта тур-гускаан. Бүтү немец улуусту төлөөлөр дээр боң чазакты шийбайып турар негеддеи, Европада тургустуган корум-чурмуу хүлээп көөрүлгөн болган аялдуу чөсөөктө та-ратпас дугайында көрөгөт а салырында оң ойталаан, а ол ышкан неопозицияны не-тергөөн — бо бүтү дүвүрү-зиниң факторлар болуп ту-рар, ол факторлар ГФР-де професидер эргелерин болган демократтыг хосталгаларын кыжымалары-биле калсыр-лашкан, оңу оңаа хоойлдулар-ын хүлээп алган чорук көр-түскөн.

Ындыг чимчөөшкүннөр турунда Европаның ажалчын чоңары болган професиде-лери серемчелдиг болуп ужурул.

Европаның айым чок чо-руунун айтырларынын та-лазы-биле бөдүүн принци-

палдыг тургужуу база катан бадылашкан. Професиде-лериң Бүтү-делегей Феде-рациязы ГФР-ниң өжөөн-арек болган реаксизмг бө-лү-теринге удурутук турар професидеринге болган дешидилгелер күштерге дет-кишкенин илгерилеген, деле-гейниң професидер ажал-чо-руулгазын күштедирер, на-циянын катан тургустугун турарыга удурутук, өжөөн-арек болган милитарист күштерге удурутук, Герман Демократтыг Республиканы хүлээп көөр болган Европаның айым чок чоруктуң системаны тургу-зар дээр демисекир деп кый-гырып тур.

Чугаа болза, Европа дег эр-гелу удурутуктары арамдаа үр-түнүдизик кады ажалда-жылганың дини, бүтү деле-гейге турун чоруткун. тай-бынның болган бот-бодун билчириниң фактору болган тургужуу дээр тайбынга ыла-кышылдыг бүтү күштер-биле боттарының күжөөшкүннө-рин ажалчын чоңар каттыш-тырар дугайында болуп ту-рар.

Амыдырал көргүзө бээр

Дамаскыдан телеграфтык кыска диниатты: Ирактын чааа Герман Демократтыг Республиканы дипломаттыг бау-биле бүрүн хүлээп көөр дугайында шийтирини хү-лээп алган. Ирак тайбынны бажылаарыча угаандыгарын политика талазы-биле ГДР-ниң ачы-халыазын бөдүүн хүлээп көргөн ол бөдүн-биле илгерилеген турар деп, Ирактын Револуцист кооп-далаа чөвүлөшкүн диниат-канында демдеглгөн.

Салым-чолу шийтирини шы-каш, каш-ла конук бурунгаар бундестаттың албан кызыр бажынынга парламент кеңи-гүшери черек кырында бот-тук чүрөш тоон көрбөй, чүгө дег «бүгү немец уау-тү» төзөөлгөн турар бис деп чарлааган. Амыдырал олар-ын шоодуп көргөн. Боннун медеглелеринге таарымча чок чорук боттарының чуртуна бөзүн тургустуган. Барын Германни хой-инитини уугу күрүнөзирек негеделер-ни соксидер, айымдыг хоо-зун боладардан чайлаар деп улам шыгымы неген турар. Кожамында ажалчынның болган таракчыларын гер-ман күрүнөзирек медеглелер-ларын эрге-чагырманы боңа чагырышкыр калган-дээ не-терелди шыдаан.

Социализм немец ажалчын чоңарының шийт хөдө болуп берген деп чүвени Герман Демократтыг Республика бо-дунун бүтү көгүздөзү-биле бөдүрелди көргүсүн. Ам. кал-жан ГДР-де социализм тургу-зушкунунун ийи оң чымы дооступ турар үедө, барым-талакы делегейде оң дайыш-нары бөзүн ол күрүнени Е-вропада тайбың болган айым чок чорук дээр демиселдег чугаа фактору болуп деп чү-вени миннип турар.

Мурнакчы, экономия тала-зы-биле күчүлүг күрүнө болуп берген Герман Демократтыг Республика европа ууустары-биле кожа-хөдөө харылаа-ларын бажылаар, өске-дээ дилтерини оң-оң күрүнөзирек-биле ажалчын харылаа-ларын калбарып дээр хой чү-вени кылган турар. Язам-бүрү чурттар, язам-бүрү политик-тиг партиялар болган күрүнө ажалдажылары Герман Де-мократтыг Республика-биле дипломаттыг харылааны тур-гузар, ГДР-ни КНО-га болган оң тускайлыктан организа-цияларынга хүлээп алган дуга-йында негедени салып турар.

Амыдырал бөдү-лө көргүзө берген — тайбынны ымак-пылдыг политиканы чорудуп турар ГДР-ниң деле-гейде аалдар, хундүзү бедон. Ылчарга чөсөөлөшкүннө аялде бөдүрерини шыкынчы-дып, өжөөн-арек негеделер-ни салып турар Боннун уга-ламышкыны делегейниң уни-верситетин улам шийтир-лиг буруу шаамышкылыга таарымч турар.

Ам иштин-европа айым чок чоруктуң айтырлары-ча, делегейниң кады ажалда-жылганы хөжүдөрүнн ийи-айтырларына дүвүрер турар бүтү кижилериниң бөдүм чы-гыс алы: ГДР-ни бүтү талаа-зы-биле хүлээп көөр дээр шим-чөөшкүн калбарып турар, Боннун шийтүлүг чоруктуң дөрштин улам кошкан бар чорукчу. Ылчанаш немец улуустуң социалист күрүнө-зи-биле найбарлыгы харылаа-ны бажылаарыга боттук бажымын кылган. Прагты ГФР-ниң чагырмачы бө-лү-терини калды-дээ кызыл-чы-биле коргудуп шыдаан.

Пётр МЕЛЬНИКОВ.

Араб партизаннарын дайынчы чорудулгалары

БЕИРУТ. (СЭТА). Араб па-триоттар эжелеткен девискер-лерде израиль эжелеткелерге удурутук дөдөгөй демиселди чо-рулуп турар.

Май 1-де «аль-фатах» па-лестин органиацияның дай-ынчылары аль-Хаваль хоо-райны (Иерусалимни мур-нуу талаа) чоогунда меха-низастаттыг израиль танкы-ны кылаа. Бир шериг ма-шиназын ууткаан. Ам дү-

гайын каттышкан палестин коомандалдыкында парлап үндүргөн диниаткында чу-галаан.

Оз-ла органиацияның ба-за бир партия отряды май 3-те толь-Абу Сук била Шей-вер израиль шериг лагерини арамдаа орутку миннаан. Миналарга израиль автома-шина буа төшкүлгөн. Авто-машинга чоран солдаттар

өлүрткен болган бажылаат-кан.

Оз-ла хүн партизаннар Иордан хем шылаанын соң-гу талааында Хамидия суур-же барган ордука дозугу ор-ганизастаан деп, диниаткыда демдеглгөн. Партизаннар ийи израиль танкыны автома-шина боолаан болган израиль эжелеткелериниң пүлөмөт то-чказын ууткаан.

Удуртулганы улам күштөлдүрер

Ажыл-агы, културга тургу-зушкунуңга хөдөөннөриң ролу кончук улуг. Оларны күш-ажыла, масса-политик-тиг ажалдарга хазар туларын-га хөдөөннөр чөвүлөдери улуг органиазчы ажалдарын чорудуп турар. Оң чимчез бистин сохотто ол талазы-биле чорудуп турар ажалдан көрүп болур. Салбырларда 4 хөдөөннөр чөвүлөй тургус-туңган. Нити болган чөвү-лөдериң хуралаарын чогуу хуусааында эрткин, аңаа бү-дүрүлгөниң ийи-бүрү алыр-лы-рыга хөдөөннөриң кири-жилгезиниң, амыдырал-чурт-талганын културалыг бед-идериниң болган өске-дээ чу-гула айтырларын чугаалажып турар. Оң түнүкчелде хөдөө-ннөриң иделкейни чоруу дыка бедзэн.

Ам бөдүрүлгөдө 380 ажалг хөдөөннөр ажалдап турар. Оң иштинде мал ажалында 153 кижиз бар. Културга, чы-рыдышкын, эмилге албан чөвүлөдери колдунда хөдөөннөр хөдөөннөр. Олардан саянчылар, Тыва АССР-ниң алдарыг малчылары Натпиг-оол Би-чин, Мария Балдан, Тюлюш Макпал, малчылар Санчай-оол Кара-кыс, Донган Долчан-маа, Санчы Нок-кыс, Дөк Хаңмы, Санчы Шүрүш-оол, Ама Сундуй-оол, Ариня Аф-назеева, ховуда Кескя Ба-дыр, Дүктүг-Баштыг Дарый-маа, башкы Рима Мөге, эми Александр Чупраков, библи-отекер Нина Багдеева шы-каш оонашкан ажалыңга кы-зыматарын хой-биле ала болур.

Сохоттун девискеринде суурларда 26 агитвазире-

да В. И. Ленинниң биография-зын өөренишкан, өске-дээ ажалдарын чорудуп турар. Ында ажалдарга Александр Дамыр-оол, Александр Седен, Чочен Монгуш-оол, Анчымаа Аня-оол олар иделкейлиг кижилер турар. Торгалыга, Зилиг-Хемде, Ножайда чөвү-лөдөр органиаз-мас с а л ы г ажалын элзэн эмиктер. Те-мажыткан нежөөлери, өг-бүлө болган кудумчу концерттерин эрткирп, өредилгени органи-застан. Ылчынны арыг-ше-вер, уруглар кижизилгези-ниң дугайында лекция, бесе-далар коммунист кижизил-диге улуг салдары чеди-рип турар.

Чөвүлөдериң ажалында чамдын четтереп ам-даа бар. Оларны эгелгени ажалдарын деткип, удурутук күштөлдү-дирин партокмун, салбыр-

ларда партия эге органиация-ларынны талазындан кошкан боттандырып турар. Хөлчүк салбырда эге органиация (се-кретары З. Тюлюш) ында чө-вүлөдиз ажалыңга партияны салдары чедирбей турар. Өөредилге организастанты-маан, агитвазиралар тургус-туммаан, чөвүлөдиз ажал планы чок, чамдын хөдөөн-нөр бөдүрүлгө ажалыңга хазар туттуммаан. Партокм бо дугайында эш Тюлюшке наш удаа сагындырып келсе-дээ, хемчеглерин албайн турар. Торгалыга болган Зилиг-Хем-де эге органиациялар уду-рутуканы ой-ойде илеткелдер алыры-биле кызыгаа р л а а ш. хүн бурунун практиктиг дуза-зын четес көргүзүп, шийт-пилериниң күсөөлгөзүн хына-вайн турар.

Сохотта хөдөөннөр механиз-

затор надлар ам-даа чок. Профтехучилищелерге кыстар-ны өөредип чорудар талаа-зы-биле сагыш салдырмаанындан бо чылын чангыс-дээ кижини чорутпаан. Суур бөдүрүлгө уруглар албан черлериниң док-таамал ажалдарын чеди-п алыр хөдөк. Бо чорук хөдөө-ннөриң бөдүрүлгөге четче ажалдарын хандарар.

Хөдөөннөр чөвүлөдизиниң ажалыңга партияны удурутук-каны күштөлдүрүп, хүн буру-нун практиктиг дузазын көр-гүзүп тургаш, оларны органи-заз-массалыг ажалын улам көдүрерин партия организа-циялары чедип алыр ужурул.

Х. КУНГАА. Уугу-Хем райо-на «Күш-ажылдыг хосту» сохотта парток секретары.

Чехословакияның машина ту-душкун бөдүрүлгелериниң продук-циязы делегейиң дыка хой чуртта-рында эки билдингир.

ЧУРУКТА: Индияга чорудуп бээр дээр турбиналарны Пльзенеде «Шкода» заводтун цегинде элтеп тур.

ЧТК—СЭТА-ның фотохрониказы.

АЙ БОЛГАШ ХҮН ТУТТУРАРЫНЫҢ ЧАЖЫДЫ

Делегейде элдердин хуулааы — Ай. Хүн туттурушкуну бүүдүткү кижилерге ааюк коргунучту болушунан бирөөнү дит. Туттурушкуну биле холбошкан шажынчы үзөд-бодалдар чамдык таварышканда эргинин артымышкыны болуп артыш калган. Дээринчй чыгыткымын «Улу» сымарытарга, туттурушкуну болу бээр деп, ынгдыг кижилер бүүдүрүп турар. Туттурушкуну үзөндө корткан эрти тывалар халакка таварышкан Айны хостап алып дөш, эр чангыс кияния кукунадыр, иш, демдек чок чунгу-кызыл өшкүтү, алгыр-тыр, кызыл калдар итти ээр-тир, холаа тавакты, кыдат папты дагыдыр чапчыдыт чоран.

Шаандагы тывалардан туттурушкуну чамдык чамдык билер иш, чангыс кижилер чырагайжылар азы сирембелер деп адаар. Ындыг иш, чангыс кижилер хуоого хамаарып тургулаан. Феодалдар, амаалар сирембелерин билин боттарынын эргасжына аныгыткан, оларын чоңуу дарааларынч ченсөө болдуруп турган. Херек кырында сирембелер азы чырагайжылар түвөн баш ууур билер оюк кижилер эвес, аяла-ла астрономияныг туттурушкуну болган календар дугайында кезин өрөңгөй алган бөдүүн кижилер-дир. Ынчаарга Ай, Хүн туттурушкуну дүрүмү эрте-бурунг етпейтер, кыдаттар, гректер кончут эки билер турган. Ол билингерин моол, төвт, кыдат литература дөмчүлүгү тывалар өрөңгөй ал турганар. Ол-да билер аныг астрономия литературада билингерин.

Чурагайымы билинги ший-гөдип алып диле, ол баштай бешки калыстан тыя дылда «Фазангит географиянын», «Чер болган оң шимчээшкени, деп бешки эргин эки кончутур херек. Оон мнай Айны азы календарыны көргөш-де, Ай саны биле конуктарын дес-дараа санын «бүдүү» болган «Ай ортузу» үеи чамыг чок толордыг билдири чугула. Адак соолунде «Сарос» (бурунг египет дыла «катаптаашын» дөш) деп түвөн билер алып херек.

Черин эдеринчй Ай, Хүнүн эдеринчи Чер олар онтаргайын сорууазыныг дүрүмүн баураар шимчеп, Ай Черин, а Чер Хүнүн долган турар. Каян Чер биле Хүнүн аразына Ай дужаа-жык бертеде, ол хуну дуга-лаптар, мйчан хун туттурушкуну болу, а Ай биле Хүнүн аразына Чер бөм-бүрөө дужаажык, оон хө-дөзөи Айга дөй бөрг, мйчан Ай туттурушкуну болу. Хүн туттурушкуну үш чүдү

ийкиле азы ол үеинч иштинде Айга хун биле дунуң сол-чушкуну болу, оон бир хо-нуу эртер. Шаң ол 27,3 конук-ту Сылдыс ай деп адаар. Моон ужурунда Черинч бир чылы, тодаргайларга 365, конуу Айның чүгө 12,3 хо-нууга азы мйча сылдыс айга деңежер. Ол үе иштинде Айның ийи-үш чедир туттурушкуну болу турар.

Сылдыс айдан Ай санынч айның мгалы, Черден Айны көргө, оон хөвиря өскөрдү, төгерик, чартык төгерик, ыргак көстүрү-биле, чамдык-та шуут көзүбейи баары-биле тайылырлаттынар. Айны шуут көзүбейи хунуң «бүдүү» бөрг болган ону календарыда уузг нара точа-биле дөмдөгөш турар. Ынча Ай Хүнүн талааыла тур-ган болгандаан көзүбейи. Айның 360 градус төгерик көстүрүн «ай ортаны» дөр болган оу календарыда уузг ак точа-биле дөмдөгөш тур-ган. Ынчал Ай Хүнч удуз көрүп турар болганда, ол до-ду төгерик көстүр, «Бүдүү» биле «ай ортанын» аразына Айның оң болган соогай талааы чартыктык көстүр. Ындыг үеи «бери удузун», «сөөлүг удузун» деп адаар. Оларын календарыда аай, де-дир биле «С» хөвирят дөмдөк-биле көргөшкө. Ол дөмдөк Айның кызы талааы Хүн чырыдып турарын көр-гүтүп турар. Айның хөвирят дөрт азы хуулар оон дөрт негелга хувааттымынч үйдөшүн болу турар. Эрте-бурунг астрономар ол негелгаларын чед конука ху-вааткан, оларынч тус бүр-зүтө мйчан билингер тур-гал чед чырыткыны атта-рын тысып турган.

Айның черин долганыр оруу хомуг хөвирят дөргөн үстүлде дөмдөгөш болгай бис. Моон ужурунда Ай Черин бирде ыргак, бирде чоок долганыр турар болганда, Ай санынч конуктары 28-тен 31 чедир чайгылыч, «ай ортаны» айларынч 14,15 болган 16-ныг хуверинге таварышкылар.

Туттурушкуну тодаргай-лаарда, Ай болган Хүн календарынын аразында хол-баштыры күзөнтүг. Чүгө дөргө бири календары бө-дүгүр чыл 354 конукка, ийги-зи-биле 365 1/4 конукка де-ңежер. Ай сөөлүг Ай туттурушкуну 1968 чылдын ок-тябрьныг 6-да, поведельникте болган. Ол Ай календары-би-ле «күстүң адак айның» 16-да болган.

Чер биле Айның тыркыла-ныр оруктары (орбиталары) суугу шоюун кырында дөр-бек тигилер мйчан дески, ко-жа болган турган болза, ту-турушкуну ай санында-ла болула турар ийли. Айның оруу пружина дөрбөө хөвир-

туттурушкуну болу хуу-саалары чыл келген тууду-на 10—11 конук эртеги хуооае шилчип турар. Чижээ, 1968 чылда Хүн туттурушкуну-на марттын 25-те болган сө-вирбейи 22-де болулаан. 1969 чылдын Хүн туттуруш-кунуна марттын 18-те бол-ган сөвирбейи 11-де болу-лаар. Моон ап көргө, март айныг туттурушкуну эртен чылдагымыла 10 конук, сө-вирбейи туттурушкуну 11 конук эрте болу. Ол мйчан 1970 чылдын Хүн туттуруш-кунуна марттын 7-де болган августун 31-де болу. Азы 1969 чылдын биле деңежер, найма-лаа 11 конук эрте бо-лу. Ай туттурушкуну Хүн-ү-биле бир дөмөй. Бо дү-рүм «Улу ай» болган «Дажы» биле хамаарылагы.

Туттурушкунуна Ай календары-биле холбошкан дүрүм Хүнүн «бүдүү». Айның «ай ортанында» мйчан-ла туттурушкуну. Оон мйай бир туттурушкуну оон да-разында туттурушкунуа че-дир чансары алды ай болу-дөрүн билер херек. Чижээ, чоокку чылдарда нөстүр Ай туттурушкуну 1970 чылдын февраль 21-де болган август 17-де; 1971 чылдын февраль 10-да болган август 6-да; 1972

Олуея «Сарос» («катаптааш-кы») деп адаар. Кайм бир саростун дугууада Хүнүнч 39-тан 48 чедир, Айның 25-тен 30 чедир туттурушкунунары болу эртер. 1961 чылдын фе-враль 15-те Хүн туттурган. Оон эгелдеш 6865,3 хонганда, 1979 чылдын февраль 28-да Хүн туттурар. оон соонда ба-за-ла ол хире үе эртерге, 1997 чылдын март 9-та база туттурар. Ол туттурушкуну-ну сооан чүгүл чүл дөш, туттурушкуну бистин Тыла АССР-ини Монгун-Тайга, Бай-Тайга райондарында эвес-кээрден эгелдеш тывылган, Якутияга улаптары болу. Оон соонда бир «Сарос» эр-теке, 2015 чылдын март 20-де туттурушкуну болу. Моон алтап көргө, «Сарос» кол ду-рум болу. Бир «Сарос» ду-ругулаа 216 календарыг ай-лап, 223 Ай санынч айлары, 242 «Улу айлар» эртер деп би-лип алмга, оларын чылче шилчидере болон.

Туттурушкунунары дүр-мү билерин ажылап алган, грек эртемден Фалес бистин эрага чедир 585 чылдын май айда болу ужурул турган Хүн туттурушкуну 2500 чыл мурал мйан тыпкан. Ол мйкан австри астроном Тео-

дор Опольверия «Тутту-рушкунунары дүрүм» деп кайтамык ному сөөн анык чылдарын мурунда пәрәт-тынып үтөн. Бистин эрага чедир 1207 чылдан эгелдеш, нелер векта 2161 чылдан чедир 3368 чылдар дугуулаа болулаан болган ам-даа бо-лур Хүнүн 7999 болган Ай-ның 5196 туттурушкуну-нары оң номда санап айт-кан. 190 чылдар дугуулаа ортума-лаа 238 Хүн тутту-рушкуну болу. оларынч 68-зы доду, 88-эн дөрбөк дөвир-леп, 84-ту чартык туттурар деп, ол номда айткан. Чам-дык эртемденер ол номга эгелдештери болган негелде-лери кириген, ам ол ном чурагайжыларынч кол бары-даалар ному аларган.

Бистин бесөдөвкка чижер-кор кастуу турган, 1968 чылдан эгелдеш, кайр үш чы-ларда болулаар туттуруш-кунунары санадымыс. Ам ол туттурушкунунары эгелдеш «Саросту» санап турган. 1968—1990 чылдарда бол-лаар туттурушкунунары бе-ден санап тылар бис.

Туттурушкунунарыны жымды шак мйамды.

С. БАДАА,
«Билиг» институтундун
кеңешчүсү.

Көрүкчүлөр дугайында чамдык бодалдар

Тыва бот-тыныгыр артистерин шийи бөдүүн-бөдүүн бөз ойноп эгелдешинде бөз-дө 40 хире чылдар эртен. Амгы үедө профессионал ты-ва ший артистери көзүндө, мйчанга Тываның көрүкчү-лери чылдын-ла чаа-таа ший-лерин көрө аргалып аларган. Тываның сценаларына чүгө тыва авторларынч ший-лерин ойнап турар эвес, ха-рын хөй националдыг акы-дыма өскө-дө совет улу-старын авторларынч ший-лерин көрүп турар бис. Ший-ле-биле чугаалаарга, тыва те-атрын көргүзүп турар ший-леринч географияда, шы-лары-даа экнжээ:

Мен борта шийлер дугайында эвес, а оларынч көрүкчүлери дугайында каш сөс чугааламалар турар мен. Эр-кен чылдар иштинде көрүкчү-лери култураларынч белгиз-ли база чыгынган чок. Чижээ-дөргө, моон мурунда ший эгелдешини мурунда касса-дан билетти сазып алган, шийин көрүп болу турган болза, ам ынаар келген көрүкчүлөр театр экинчиге ту-руп-туруп, чаа бөз ужурга таварыжырлар. Бо болза көрүкчүлери санынч көзү-дөргө ийинде мйчан. Мен көрүкчү-лери театрда болу аң чо-руу байдалынын чамдык четистерин дугайында чу-гаалайы.

Шийин эгелдешинде чедир ам-даа 10 хире минута бар. Ол кезеэ ойнаар артистери программадан көрүп, оларынч чурчуртаты биле таныжып чо-руп тур мен. Мөң чанымда ийи эштин чугааламалар тур-лары эскерип кагдым. Оларже көрө тырып кааш, дораян-ла профессионалын билеп кагдым. Котергалар болду. Кирөөсөй салостарыг, чуурга дөмөй-а-дым чок дөш, чоокку 5—6 айларда чугуулаан хөптөр-лиг болду. Өске көрүкчүлери-нин кетингенин оон улаш-тыр соуургал эгелдешим. Театр башка арыг-сизг кыл-дыр кеттер деп бодалып кижилер көрүкчүлери аразында хөй кезин болу. Ын-чалда-да чамдык иштерин көргө кетингенин бөз-дө чөгөнгөй болду. Ажымчыл хөптөг кижини кудумчуга, ажымчылга көргө сазышка тааржыр кылдыр көстүр, а театрга оу көргө арай-ла эчөгү кончут чүгө чорду. Ыргы-даа болза, хөвин чугаш, ийиг ийир-биле баскан, ке-дип алза калдым бөз.

Артистеринч эки ойнаа-ны-га көрүп четтаргенин илере-дирде көрүкчүлөр адмш час-каар-ла болгай. Артистер көрүкчүлери шийин белек кыл-дыр сонээрини мурунда чеке күш үндүрүп, дүн-хүн чок бөдөткөткөн, ролду кан-чаар-ла ойнааыма эки ырга

деп болу, сөзөга шимчээш-кы билеути сазырып көз. А бир эвес оларынч ол дилжээ-кени эки түнөлдүг болган болза, көрүкчүлөр, оларынч ол улут ажылын хуудулап, четтаргенинч адмш час-каа-нын-биле илередир бол-гай бис. Ынчалда-да адмш часкаа-нынч кончут эки ой-нап каан көргүзүлгөр соонда бөз эвеш болулаар-дыр.

Башкыр чогаалчы И. Юмгу-ловтуң «Өкжээ» деп шийин көрүп олура, байларга мегеле-дип, оларынч нүгүдүгө ады-ап чорур адым кончут че-чек мйчан өстүрүп каан өс-күс кызы Нэргизин калды-р бөзө амдыралып көрүп, көзгөп, оон арыг шийин мйаншынч арга азы-ла болза дуулажымы деп, ший-ин көрүп турар үеи кижини сеткил-сагыны дүвүрөн ке-дир. Чеке-даа эрес-кайгал болза, байлар-биле канчаар туздурун билбейи, олардан экжөн негеп алдыра бөдүүн алуум-биле негеп алып Темир-ханын кончуту деп бодан

оолулар бис. Ынакшаан анык-кыл кижилер боттары бот-тары олураар, а көрүкчүлөр хомулап, хари-даа нарак ча-кы мондөйи болу. Биске мйамды кончут берге бола-дарын азы эс-кежиктиг ми-нуталарын берип турар ар-тистеринч ший теңгенинч соолунде катан-катан ужура-жыкшап, Нэргиз, Зумрат-биле чарлыр хөнтүсү чогуу иле-релип, холдарын харамна-нып адмш часкаа-ныс ака-де турган ийик. Ынчанмы-же көрүкчүлери чамдык ший орта теңмөдө-де, бот-боттары иткенип, эжикте даалажыкталар. Уулуг-ла диле ол минута соңгаар бажыны-малга чеде бергезер чүгө өс-күс болу, азы чүгү кы-мылтар силер?

Тош алып дөш турмузда ар-тымыл бир киж: «Өлгөн Нэргиз туруп келген дин, ха-ха!» — деп, бөдүүн көрүкчү кул-тураларынч кудууан өске улууска көргүзүлгөн кызыл-дып тур. А тон азыра, мурунче 30—40 кижя ажылдыр сынын

береш, тавыр-тамызас кижилерге номерлар суга-лар тургулаар. Бир кижя 10—15 номер бөргө, оон ап бөр-кижя будалып, хариы үр үе чылдыр.

Театр чеке-даа доду көрүкчүлери болза, ший төбөс соолунде 20 минута эртенде гардеробка чангыс-лаа кийи хөй артап деп чүвөн чам-дык көрүкчүлери билбөз ол чок. Ону билеп, билип маналаш, өктерти бүтүн, ки-жизин кылашкан чаа бөрө аны эвес чүгө бө?

Бо бүтүн чүгө чангыс на-паш ший көргөнгенин соонда эвес, хари кончеп, ший кө-ргө санында эскерип болу. Ынчанаш көрүкчүлөр арти-стерге болган бот-боттарынч аразында хуудулаш болу болза эки деп болуш, солун таварыштыр бижип, эш-өрдө калды саналдар барын би-линесим.

Ч. МОНГУШ,
республиканың профтех-училищесинин башкысы.

Н. ТУЛИНА,
агроном.

Редатор К. Н. ДИИГА.

А ЖЫКТЫГ СУМЕ

Чечектерни олуртуру

Бажыга болган ажык черлерге өстүр чечектерни тарып олуртурун, ажаарыга хамаарыштыр бо кыска чүгө чамдык сүмелери чугааламалар. Вазага азы ший савага тургулаар чечектерин сыптары шашыштыр кескеп, бурларын сугга оттургеш серип черге тургузар. Дү-не оларын соңга чоогуна тургузар чүгү-ла. Бир эвес чечектерин бүрүз хала-йып, суулар берзе сазын азы чуга но-сугга оттургеш, чечекти ораар херек.

Горшонтарга олурткан чечектерин до-вураан үе-үелен соолуру чугула. Ону кы-зыры нарын эвес. Савада чечекти дазы-лымч чоогулаан саалаар биле бажы аз-гаш савадан койгайтыр туткан, стол азымыга кастаптар. Чаа довуракты ургаш суггарар, ийин эртерий хол сугтан ажык чок. Бир эвес чаа горшотка чечек тарып алараа оуу 1—2 шак иштинде сугга сук-кан, оон соонда ийиг суг-биле чүзүр херек. Дойдан кылган сава агаар оттурер болган-да чечек олуртурунга конугу ажымтыг. Ынчанга оларынч даштын булузаа экн. Горшонтун дүңгө үрмөк сай азы эзе-нип ургаш, оон кырынга чечек олурту-ру довуракты төгөр херек. Чаартын олурту-ру чечекти дазылы кидистеп берген болза оон өлүгөлип, дүдөн кесектерин кезин кааптар. Чоон дазылымч ужулдан кескен

черин соктап каан хөмүр-биле бажыра урун каар херек.

Чечектеринч хөй кезин сыптап дазы-ламал үер. Ол сыпты чүсүктелген чер-инч айдан чидип бижел-биле үе кес-көп, ол эленип олуртуу азы сугга тургу-зуп каар. Каш хонук эртенде чүсүктөп дазылдар үер, мйчан оу бөдөткөткөн алап довуракка олуртуу херек. Чамдык чечек-тер бүрүлери, дазылдарында дазы-ламал үер. Узенип өстүрүп, үр үе манавас дөр болза, сым, дазыл, бүрдөп чечектер-нин тарыдып өстүрер херек.

Тарып олурткан чечектерин ажаал, суггарар чугула айттыр. Суггарарында аңгыда минералдыг болган органиктик чөмүччүлүгөдери база бөз херек. Купт өздөн сугга кончаш (1:16), бир шонуга-ты 0,5 литр сугга холааш чечектерин суг-гарар херек. Оон аңгыда эг, бажы чуга-ган сугну чечектерге ажылаарга калды-даа чөмүччүлүгөдери эки. Чүгө дөргө мйча марганец, демир, чөс дөш мйчан бөдүмелеринч элдинер бар.

Олурткан чечектеринч даштык хөвир-ин, хөмчөдөн кезип турган, таарышты-рып алыр берге эвес.

Н. ТУЛИНА,
агроном.

Редатор К. Н. ДИИГА.

ТЫВАДА СПОРТЧУ ЧАЙГЫ СЕЗОН АЖЫТЫНГАН

ФУТБОЛ

Май 1-ин байыраалыга болган бо чылдын чайгы спортчу сезонун ажыдарыга тураскааткан маргылдаалар Кызылга байырал хуверинде болган.

Баштайгы хунде болган «Динамо» биле «Спартак» командаларынч ужуражылга-агына спартакчылар мерге-жил болган белекет талаа-биле артык күштүн көргү-зүп, 4:1 саныг, бүтүрелдиг тилекегени чедип алган. Дараазында хунде болган «Луч» биле «Вымпел» командаларынч ужуражылгазына ар-мейжилер тилеэн.

«Спартак» спорт инити-ленин Кызыл хоорайда кол-лективтеринч футбол коман-даларынч аразына бирги чер дөш маргылдаалар май 3-те болган 4-те болган.

«Сая» биле «Спартак» командаларынч оюну кайы-даа талааның дүргө, демиңг халаашкынынары-биле эгелдеш. Он беш минута эртенде спар-такчылар бир мйчын кирип тепкен. Оон соонда, оюнуң бирги чартымынч төңчүтүгө чедир кайы-даа талаа сак кия-рып шыдаваан.

Саянчылар чансар соолунде бир мйчин дораян кирип тепкен. Олар алаа хөй-эрт кирип, эздөн каш узда демиңг хала-лаашкынынар кыла-даа, дөш чок октагар, далап чор-уу оларга чангыс-даа санын немөөзө. Бо ужуражылга 2:1 саныг болуп, спартакчылар тынаа.

«Енисей» 3:0 саңга «Энер-гияны» чаа уткан.

«Тудугжу» команда мурну-ку чылдарда шымырком коман-даларынч бирөөз турган. Бо

уаада «Спартак» биле ой-нааш, мергежил болган күш-дамыр талаа-биле дыма коп-как белекедизин көргүзүп, 6:1 саңга уттурган.

М. ГАМИДОВ.

ВОЛЕЙБОЛ

Май байыраалымынч хувер-инде Кызылга културалынч болган дыштангалыгын Гас-телло аттыг парктын шаша-ла дөш волейбол маргылдаа-зы болуп эркен. «Спартак» спорт инитиленинч чымды командалаа аңаа чедипшкы-ныг кырып, шушту уду-ла-ныкчыларын уткан, бирги черин чедип алган.

АДААНДА ЧУРУКТА:
Спартакчыларынч ужуражыл-газымың үзөндө.

Май 1-де «Шың» соолунуң чаңчыл болган шашыла дөш тыва хөүрөкө шүгүлген мөге — Улуг-Хем районунч Ила-нов аттыг кохозунуң мөгөан Васильи Бааыла-Тараа биле

үжүрлөшкөн мөге О. Даныл оларынч хуражып турган үе-ани үстүндө чурукта көргүс-көп.

Д. АНАП-ООЛДУН фотолары.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

Кызылдың башкы институтунуң бот-өөредилге салбыры дараазында тускай эртемнеге бирги курсна студентилер ху-лзеп алырын чарлап тур:

биология,
математика,
орус дыл болган литература
орус дыл болган литература тыва школарга.
Киреринч эгелдештери 1969 чылдын июнь 5-тен 13-ке чедир дараазында эртемнеге болу:

биология тускай эртемнеге—химия (азс-биле), биология (азс-биле), физика (азс-биле) орус дыл болган литература (бизмел-биле);

математика тускай эртемнеге—математика (азс, бизмел-биле) физика (азс-биле), орус дыл болган литература (бизмел-биле);

орус дыл болган литература тускай эртемнеге— орус дыл

болган литература (азс, бизмел-биле), ССРЭ төөгү (азс-биле);

тыва школарга орус дыл болган литература тускай эр-темнеге — орус дыл болган литература (азс, бизмел-биле), ССРЭ төөгү (азс-биле).

Билдиринчкенин дараазында документилер-биле калы хулап алыр: ортумак эртемниң дугайында документиз (боду), допчу наамдары, чурттал турар черинде шымылга, күш-ажыл дептеринч холгалды, өмчи шымылгазы, ажыл-дап турар черинде характеристика, 4×3 деңгээлде эрт чүрү.

Документилерин дараазында адресче чорулар: Кызыл, башкы институт, бот-өөредилге салбыры, тел. 20-36.

ИНСТИТУТУҢ РЕКТОРАДЫ.

КИНО

МАЙ 7-ДЕ

«НАПЫРАД»: «Чай хилис эртен» 10, 12, «Улуг шаң-нал» (1-ги, 2-ги серияла-ры) 2, 5, 8 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Там-там деп дагыла» 10, 2, «Дууражы-гаш» 12, 3.50, 5.40, 7.20, 9.30 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: «Тясагула-ларын шери база катат ту-чушунда» 11, «Азе-кежи-ти экинчиди» 3, «Баштай-гы кыс» 4.50, 6.40, 8.30 шактарда.